

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ฟ้อนไหว้สาพญางำเมือง กษัตริย์ผู้ปกครองเมืองพะเยา มีพระชนม์ชีพระหว่าง ปี พ.ศ. 1801 – 1841 เป็นการวิจัยเพื่อสร้างสรรค์ผลงานการแสดงที่ใช้ในพิธีบวงสรวงพญางำเมือง ทุกวันที่ 5 มีนาคม ของทุกปี เพื่อระลึกถึงพระกิตติคุณแห่งกษัตริย์ผู้ปกครองบ้านเมืองให้มีความสุขเจริญรุ่งเรืองมาถึง ปัจจุบัน ในพิธีบวงสรวงดังกล่าวชาวจังหวัดพะเยาควรมีชุดการแสดงสำหรับประกอบพิธีบวงสรวงแต่ พญางำเมืองให้สมพระเกียรติของพระองค์ที่สร้างคุณูปการแก่จังหวัดพะเยา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อเป็นผลงานสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงสำหรับพิธีบวงสรวง พญางำเมือง บนพื้นฐานอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการศึกษาข้อมูลทางด้านจิตรกรรม ประติมากรรม จากสถานที่สำคัญของจังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องมาจากทั้งสามจังหวัดเป็นเมืองที่มีความเกี่ยวข้องทางด้านประวัติศาสตร์ระหว่างกษัตริย์เมืองเชียงใหม่และเชียงราย คือ พญามังรายมหาราช ที่ทรงเป็นพระสหายร่วมสาบานกับพญางำเมืองแห่งเมืองพะเยา ร่วมกันสร้างบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองจนถึง ปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและวารสารต่างๆ และไปยังสถานที่ในการ ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อนำจิตรกรรมและประติมากรรมตามสถานที่สำคัญต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลนำมาออกแบบ สร้างสรรค์เป็นเครื่องแต่งกาย เพลง ดนตรีและกระบวนการทำฟ้อนสำหรับการแสดง ดังนี้

จิตรกรรมฝาผนังในวิหารลายคำ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ และประติมากรรมซึ่ง ได้แก่ ประติมากรรมพระพุทธรูป และเทวสถานพระพุทธรูปหินทราย สุกุข่างพะเยา ประติมากรรมเทวตาแห่ง วัดมหาโพธาราม (วัดโพธารามมหาวิหาร-เจ็ดยอด) จังหวัดเชียงใหม่ ประติมากรรมเทวตา วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ และประติมากรรมเทวตาที่สลุบเจดีย์ วัดโลกโมฬีอาราม จังหวัดเชียงใหม่ จากประติกรรมทั้งสาม แห่งในจังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะเด่นของศิลปะล้านนาอย่างชัดเจน นอกจากประติกรรมของเทวตาตัวผู้วิจัยได้ ศึกษาประติกรรมได้แก่ อนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งราย, อนุสาวรีย์พญามังราย, อนุสาวรีย์พญางำเมือง และอนุสาวรีย์- สามกษัตริย์ จากการศึกษาภาคสนามด้านประติมากรรมและจิตรกรรม ผู้วิจัยได้เน้นการศึกษาจำนวน 2 หัวข้อเป็น หลัก คือ โครงสร้างทางรูป (Silhouette) คือ ลักษณะโครงสร้างประกอบเป็นรูปทรง มีน้ำหนักแสงและเงา อันเป็น

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

องค์ประกอบของจิตรกรรมหรือประติมากรรม และโครงสร้างทางวัตถุ (Character) คือ ลักษณะเฉพาะของการจัดวางท่าทางของจิตรกรรมหรือประติมากรรม ในศิลปะแต่ละสมัย เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบสร้างสรรค์

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีหลักในการสร้างสรรค์ผลงานของศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ราชบัณฑิตสาขานาฏกรรม มาเป็นโจทย์ในการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ประกอบกับข้อมูลภาคสนาม เพื่อสร้างสรรค์การแสดงฟ้อนไหว้สาพญางำเมือง ทฤษฎีดังกล่าว ได้แก่

1. การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะการแสดง ประกอบด้วย การกำหนดขอบเขตและรูปแบบการแสดง ประมวลและสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง การคัดเลือกนักแสดงและฝึกซ้อมการแสดง นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ และบันทึกการแสดงลงบนแถบวีดิทัศน์

2. การประกอบสร้างงานศิลปกรรม ประกอบด้วย การกำหนดแนวคิด การออกแบบร่าง การพัฒนาแบบ การประกอบสร้าง การเก็บรายละเอียด การนำเสนอผลงาน และการประเมินผล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลภาคสนามและทฤษฎีดังกล่าวมาสร้างสรรค์การแสดงโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เครื่องแต่งกาย ดนตรี และกระบวนการทำฟ้อน

เครื่องแต่งกายใช้หลักเครื่องแต่งกายโขน – ละครไทยที่ประกอบไปด้วยศิราภรณ์ ภูมิพิมาภรณ์ และด้านพัศตราภรณ์ ในแนวความคิดที่ว่าเป็นเครื่องทรงของเทวดาแบบล้านนา

ศิราภรณ์และภูมิพิมาภรณ์สำหรับชุดการแสดงชุดนี้ได้จัดทำโดยช่าง (สล่า) ของชุมชนบ้านวัวลาย คือ นางกฤตสุชานุช ทิพย์คำ ซึ่งเป็นช่างที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการต่อลาย ดุนลาย เครื่องเงินของจังหวัดเชียงใหม่ มีฝีมือประณีต สวยงาม

การทำศิราภรณ์และภูมิพิมาภรณ์ดังกล่าวผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญต่อความเชื่อมโยงระหว่างลายของศิราภรณ์และภูมิพิมาภรณ์กับดอกไม้ทิพย์ของล้านนา ซึ่งดอกไม้ทิพย์ดังกล่าว เป็นดอกไม้มงคลที่นำมาใช้ในงานเทศกาลมงคลต่างๆของล้านนา เป็นดอกไม้ที่สร้างความเจริญต่อชีวิต และครอบครัวของผู้ปลูกดอกไม้ ผู้นำดอกไม้มาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ดอกเก็ดฉะหวาหรือดอกพุดซ้อน ดอกชอมพอหรือดอกหางนกยูง ดอกแก้วหรือดอกพิกุล ดอกบัว ดอกจุมปาหรือดอกจำปา ดอกกาสะลองหรือดอกปีบ ดอกบัวผัดหรือดอกทานตะวัน และดอกสารภี ซึ่งตัวผู้วิจัยได้มีการนำดอกไม้ทิพย์เหล่านี้มาออกแบบชุดการแสดงทั้ง 8 ชุด โดยแต่ละชุดจะแสดงถึงเอกลักษณ์และสัญลักษณ์เฉพาะแต่ละชุด ในกระบวนการออกแบบ จนถึงการประกอบสร้างมีด้วยกัน 3 แบบ โดยแบบแรกจะใช้โลหะเงินแท่งเงินวัสดุที่มีมูลค่าสูง เป็นต้นแบบ โดยการออกแบบจากจิตรกรรมประติมากรรมถอดแบบเป็นเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงจริง ต้องพิจารณาองค์ประกอบหลายส่วนด้วยกัน กล่าวคือ รูปทรงต่างๆ สามารถทำได้ แต่อาจไม่เหมาะสมกับการแสดง เช่น กำไลข้อมือ กำไลต้นแขน หากทำเป็นหลายๆชิ้นกัน ก็สามารถทำได้ แต่ในการแสดงการเคลื่อนไหวไป-มา อาจทำให้เครื่องประดับแต่ละชิ้นซ้อนกันหรือปีบริดเนื้อและอวัยวะต่างๆได้ ควรมีลายประจำยามตรงกลางเชื่อมต่อไว้ หรือทำเป็นชิ้นเดียวกันจึงจะ

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

เหมาะสมกว่า ส่วนลวดลายต้องลงรายละเอียดใหม่ทั้งหมด เนื่องจากลวดลายจากปูนปั้นเป็นประติมากรรมซึ่งลายที่ได้จะมีโครงสร้างขนาดใหญ่ ซึ่งจะแตกต่างจากลวดลายที่จะลงในแผ่นโลหะซึ่งมีรายละเอียดมากกว่า เล็กกว่า และเรื่องสุดท้ายคือ การฉลุลายโปรง ก็สามารถทำได้เช่นกัน แต่ไม่แนะนำ ทำในส่วนที่ต้องสัมผัสกับร่างกาย เพราะอาจจะเกี่ยว หรือคล้องกับผมผู้แสดง ทำให้พันกันได้ หรือ หากเป็นส่วนเชื่อมต่อ ก็อาจเกี่ยว หรือคล้องกับผ้านุ่งทำให้เสียขาดได้ นอกจากนั้นการฉลุโปรง ความแข็งแรงของชิ้นงานจะลดลง ไม่เหมาะกับการใส่แสดง

ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบ โดยนำข้อปรับปรุง จากต้นแบบในครั้งที่ 1 มาพัฒนา โดยเปลี่ยนสีระชะให้เป็นแบบกษัตริย์ล้านนา (แบบทรงกระโจม) และเปลี่ยนจากโลหะสีเงินเป็นทองเหลือง ซึ่งทองเหลืองนั้น ขนาด 6 ออน เนื่องจากเป็น เบอร์ที่สามารถตีเป็นรูปทรงต่างๆได้ ไม่หนาและบางจนเกินไป ตีเป็นลายแบบล้านนา ซึ่งใช้ระยะเวลาในการทำ 1 เดือน เพื่อตรวจรูปแบบ รูปทรง รวมถึงสัดส่วน ว่าเหมาะสมกับผู้แสดงหรือไม่ โดยปรับรายละเอียดต่างๆ ดังนี้ ความสูงของศิริภรณ์มีความสูงเกินไป เป็นอุปสรรคในเอียง หรือแสดงท่าทางลีลาต่างๆ ปรับสายสังวาลย์ ให้มีคู่อ่อนหวานเพิ่มขึ้น รูปแบบของสายเชื่อมต่อมีความแข็งแรงเกินไป ควรปรับรูปแบบให้อ่อนหวานมากขึ้นก่อนที่จะจัดสร้างแบบเต็มรูปแบบต่อไป สู่การพัฒนาแบบแสดงจริงโดยในศิริภรณ์และถนิมพิมพาภรณ์ แต่ละชุดประกอบ 1.ศิริภรณ์ หรือ สีระชะ 2. กุณฑล หรือต่างหู 3.กรองคอ 4.ทับทรวง 5.สังวาลย์ 6.กำไลต้นแขน 7.กำไลข้อมือ 8.หัวเชื่อมต่อ 9.สายเชื่อมต่อ 10.ห้อยหน้า

จากนั้นได้มีการเก็บรายละเอียดโดยผู้วิจัยได้ทดลองให้ผู้แสดงสวมใส่ พร้อมเคลื่อนไหวท่าพ้องประกอบ พบว่า ศิริภรณ์ และถนิมพิมพาภรณ์มักไม่สามารถจัดเข้ารูปทรงได้แนบสนิทกับเครื่องแต่งกาย หรือผู้แสดง ผู้วิจัยจึงได้แก้ปัญหาโดยการเจาะรูเพื่อใช้ด้ายร้อยเพื่อตั้งศิริภรณ์ และถนิมพิมพาภรณ์

นอกจากนั้น ในการแสดงแต่ละครั้งต้องนำศิริภรณ์ และถนิมพิมพาภรณ์ทองเหลือง มาขัดเงา เพื่อให้ทองเหลืองดูเงาเป็นประกายเวลาแสดง โดยการขัดเงานั้นมีด้วยกัน 2 วิธี คือ วิธีแช่น้ำยาล้างห้องน้ำ และวิธีขัดด้วยมอเตอร์

วิธีแช่น้ำยาล้างห้องน้ำ โดยใช้ผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างห้องน้ำตราวิกซอล ขวดสีขาว ฉลากสีขาว ขนาด 900 มิลลิลิตร ผสมน้ำเปล่าลงในถังน้ำอัตราส่วน 1 ต่อ 6 ส่วน นำศิริภรณ์และถนิมพิมพาภรณ์ทองเหลือง จุ่มไปในถังน้ำให้มิด ใช้เวลาประมาณ 2-5 นาที ขึ้นอยู่กับความสกปรก ของชิ้นงานนั้น จากนั้นให้น้ำแปรงทองเหลืองมาขัด โดยผสมกับผลิตภัณฑ์น้ำยาล้างจาน ตราซันโลต์ และน้ำเปล่า วิธีนี้เป็นวิธีแบบง่าย และประหยัดงบประมาณ แต่ข้อเสีย คือ ศิริภรณ์และถนิมพิมพาภรณ์ทองเหลืองจะคงความเงางามไม่นาน และไม่เงางามเท่าวิธีขัดเงาด้วยมอเตอร์

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

วิธีขัดด้วยมอเตอร์ เป็นวิธีการเดียวกับที่ผู้วิจัยได้อธิบายไว้ในขั้นตอนการการประกอบสร้าง กล่าวคือ จะใช้ศิราภรณ์และถนิมพิมพาภรณ์ทองเหลืองสัมผัสกับผ้าดิบที่มีลักษณะทรงกลม ขนาด 6-8 นิ้ว ซึ่งผ้าดิบนั้นจะต้องสัมผัสกับไขปลาวาฬ เสียก่อนเพื่อให้ชิ้นงานเกิดความเงางามเพิ่มขึ้น และใช้มอเตอร์ขนาด 10,000 วัตต์ขึ้นไป หากใช้ขนาดเล็กกว่านี้เวลาที่ชิ้นงานสัมผัสกับเครื่อง จะทำให้หยุดทำงาน จากนั้นใช้ผ้าขนหนูเช็ดคราบไขปลาวาฬออก และใช้แปรงทองเหลืองขัดในส่วนรายละเอียดที่ไม่สามารถขัดเงาด้วยมอเตอร์ได้ วิธีนี้เป็นวิธีที่มีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง แต่มีข้อดีคือ ศิราภรณ์และถนิมพิมพาภรณ์มีความมันเงาและคงทนกว่าวิธีแรก

ด้านพัสดราภรณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสร้างสรรค์เริ่มจาก การกำหนดรูปแบบโดยการ โดยมีเอกลักษณ์ของพะเยาอยู่ในชุดการแสดง ผู้สร้างสรรค์จึงได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลวดลายผ้าในจังหวัดพะเยา พบว่า จังหวัดพะเยามีความโดดเด่นของ ชาติพันธุ์ โดยเฉพาะชาวไทลื้อ ที่ได้อพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีฝีมือทอผ้าต่างๆได้หลากหลายและสวยงาม ทั้งยังคงสืบสานภูมิปัญญามาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพบได้ในอำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน อำเภอจุน และอำเภอภูซาง

ผู้วิจัยคัดเลือกให้กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านให้กลุ่มสตรีทอผ้าบ้านทุ่งมอก ตั้งอยู่บริเวณหลังวัดทุ่งมอก เลขที่ 13 หมู่ 2 ตำบลเชียงบาน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในการทอ เนื่องจากเป็นกลุ่มทอผ้าขนาดใหญ่ จัดตั้งมาตั้งแต่ปี 2532 ได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านวิชาการ วัสดุ-อุปกรณ์ จากหน่วยงานต่างๆ อีกทั้งยังเคยได้รับรางวัลต่างๆมากมาย โดยมีนางศรีวรรณ ไจวงโลก และนางศรีณญา ไจกล้า เป็นผู้ทอซึ่งบุคคลทั้งสองเป็นคนไทลื้อโดยกำเนิด ได้เห็นการทอผ้าไทลื้อตั้งแต่วัยเด็ก ด้วยความสนใจและใส่ใจ จึงได้เริ่มศึกษาและฝึกหัดเรื่อยมา ทั้ง 2 ท่านได้เข้าร่วมกลุ่มทอผ้าสตรีทอผ้าบ้านทุ่งมอกนี้ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2537 มีความสามารถในการทอผ้าแบบลวดลายไทลื้อโบราณและลายประยุกต์ต่างๆ จากนั้นได้ทำการออกแบบร่างซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือสีเครื่องแต่งกายและรูปแบบเครื่องแต่งกาย

สีเครื่องแต่งกายตัวผู้วิจัยได้กำหนดเป็น 3 สีหลัก คือ สีขาวเป็นตัวแทนของศาสนาและความบริสุทธิ์ สีชมพูบานเย็นเป็นสีประจำจังหวัดพะเยา และสีม่วงเป็นสีประจำมหาวิทยาลัยพะเยา โดยการคัดเลือกสีนั้นต้องไม่ขัดสีของศิราภรณ์และถนิมพิมพาภรณ์ประกอบกับการแสดงเป็นเวลากลางวันสีของชุดต้องชัดเจนตัวผู้วิจัยและคณะจึงเลือกสีชมพู-ม่วงโดยไล่สีอ่อนแก่

รูปแบบเครื่องแต่งกายตัวผู้วิจัยได้กำหนดไว้ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนบน คือ บอดีสูทหรือผ้าพันอกสีเนื้อหรือชมพูกลีบบัว ผ้าชายพก และผ้าถุง

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

การพัฒนาแบบโดยใช้ผ้าทอที่มีลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดพะเยาที่เกิดจากการใช้เทคนิคที่เฉพาะได้แก่ การเกาะหรือล้วง การมุก และการจก จึงทำให้ได้ลายน้ำไหลและดอกผักแว่น ที่ลักษณะเป็นดอกสี่แฉกสอดประสานสลับสี ซึ่งเป็นลายผ้าทอเฉพาะของชาวไทลื้อในจังหวัดพะเยา ตัวผู้วิจัยใช้ด้ายเส้นยืนหรือเครือ 3 สี ได้แก่ เครือดำหรือเครือด้ายสีดำ เครือขาวหรือเครือด้ายสีขาว และเครือแดงหรือเครือด้ายสีแดง ซึ่งเครือแต่ละสีนั้นทำให้ผ้าที่ได้ออกมาสีที่ต่างกันออกไป โดยผู้วิจัยเลือกเครือสีดำและแดงมาทอกับด้ายนอนสีม่วงและชมพูพบว่า ด้ายนอนสีม่วงเมื่อทอออกมาไม่เข้ากับศิราภรณ์และถนิมพิมพาภรณ์ และด้ายนอนชมพูให้สีที่ชัดเจนเมื่อทอกับเครือดำและสีที่สดใสเมื่อทอกับเครือแดง ทั้งที่ผู้วิจัยไม่เลือกเครือขาวเนื่องจากสีขาวไม่ส่งเสริมให้เครื่องทองเหลืองเด่นชัด โดยมีลำดับลวดลายจากด้านบนไปด้านล่าง ดังนี้ เส้นขอบทอง 2-3 เส้น มุกขึ้นลือเชียงคำ ลายน้ำไหลกับดอกผักแว่น มุกขึ้นลือเชียงคำ เส้นขอบทอง 2-3 เส้น ตามลำดับ ส่วนลายเชิงเป็น 2 แบบ คือแบบแรกใส่ลายเชิงทั้งด้านบน และด้านล่าง ของลาย และแบบที่สองใส่ลายเชิงเฉพาะด้านล่างของลาย แต่เพิ่มขนาดยาวขึ้น

เครื่องแต่งกายที่สมบูรณ์ ส่วนบนบอดีสู้ท สีเนื้อ เพื่อสื่อถึงความเป็นเทพจะไม่สวมเสื้อ ส่วนผ้านุ่งที่ประกอบไปด้วย ผ้านุ่ง ลายเชิง ส่วนสุดท้ายคือผ้าซาทก ซึ่งส่วนของผ้านุ่งและซาทกได้มีการตัดเย็บเพื่อให้ง่ายต่อการสวมใส่สำหรับการแสดง

ด้านของดนตรีสำหรับการแสดงได้พิจารณาให้ นายธีรวัฒน์ หมื่นทา อาจารย์ผู้สอนดนตรีพื้นบ้านวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นผู้ประพันธ์เป็นเพลงประกอบการแสดงขึ้นใหม่ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการขับร้องเพลงพื้นบ้านล้านนาและสามารถเล่นดนตรีพื้นเมืองล้านนาได้เป็นอย่างดี อีกทั้งในปี พ.ศ. 2554 นายธีรวัฒน์ หมื่นทา ได้เป็นผู้ประพันธ์บทถวายพระพร เพื่อใช้ในการแสดงพ็อนถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ให้กับมหาวิทยาลัยพะเยา และได้ถ่ายทอดการแสดงให้กับนักเรียนโรงเรียนพะเยาพิทยาคม ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 ในการแข่งขันนาฏศิลป์สร้างสรรค์ งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนระดับชาติ ครั้งที่ 62 เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2555 ณ ศูนย์แสดงสินค้าเมืองทองธานี โดยการประพันธ์ขึ้นใหม่ชื่อเพลงบัวระมอล ซึ่งหมายถึง “พริ้งพร้อมทุกสรรพสิ่ง” ที่ประกอบไปด้วยความบริบูรณ์ หรืออุดมสมบูรณ์ แบ่งดนตรีออกเป็น 4 ส่วนคือ 1.) ทำนองรว ใช้สำหรับเป็นทำนองของผู้แสดง 2.) เป็นการขับบท อื้อกะโลง เพื่อสรรเสริญเกียรติคุณพญาเจ้าเมือง จำนวนกลอน 2 บท 3.) จังหวะปานกลาง(2 ชั้น) 4.) จังหวะเร็ว(ชั้นเดียว) โดยใช้วงดนตรีซะล้อ - ซึง ในการบรรเลงและมีการเพิ่ม ระนาดเหล็กหรือระนาดแก้วเพื่อเพิ่มเสียงกังวานสื่อถึงความเป็นเทวดาและความเป็นทิพย์ อีกทั้งยังเพิ่มกลองเต่งถึงเพื่อเพิ่มความหนักแน่น และหลังจากทดลองเล่นครั้งแรกผู้วิจัยและคณะได้มีการปรับเปลี่ยนเครื่องดนตรีคือ เพิ่มเสียงของดั่งป็นมาหรือกระดิ่งทองเหลืองเพื่อให้เสียงมีความกังวานใส แต่ในการบันทึกเพลงจริง จะใช้ระฆังราว ซึ่งให้เสียงนุ่มนวลกว่า ลดเสียงของฉิ่งออกเนื่องจากเสียงทำให้ฟังแล้วไม่กังวาน และเพิ่มเสียงฆ้องโหม่งและฆ้องอ้อยเพื่อให้เสียงมีความกังวานมากขึ้น จึงทำให้นักดนตรีมี

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ลักษณะกังวานและมีความเป็นทิพย์มากขึ้น ในการบันทึกเสียงจะใช้ระฆังราวแทน เนื่องจากจะให้เสียงกังวานและอารมณ์ความเป็นทิพย์ที่มากกว่า ในส่วนการบันทึกเสียง ก็เป็นส่วนที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญเนื่องจากการร่วมมือกันของหลายฝ่าย ตั้งแต่ผู้ประพันธ์เพลง จนถึงผู้บันทึกและควบคุมเสียงเพื่อความเป็นหนึ่งเดียว

ในการบันทึกเสียงครั้งแรก ได้บันทึกที่ห้องบันทึกเสียง DAY ONE RECORDS อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีความสมบูรณ์และความพร้อมในส่วนเครื่องบันทึก และมีผู้ติดต่อเพลงที่มีประสบการณ์ โดยบันทึกเสียงเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2556 จากนั้นได้เก็บรายละเอียดของเพลงโดยฟังการบรรเลงผสมเสียงของเครื่องดนตรีโดยสังเกตว่าการผสมเสียงดำเนินสอดคล้องกลมกลืนกันได้หรือไม่ จากนั้นจึงทำการทดสอบประมาณ 2 เดือน โดยทดสอบเพื่อขอจากผู้ที่มีความรู้ด้านศิลปะการแสดง และดนตรี

หลังจากได้ข้อสรุปผู้วิจัยจึงประสานผู้ประพันธ์เพลง เพื่อปรับแก้ไขรายละเอียดดังกล่าว พบว่าไม่สามารถแก้ไขได้ เนื่องจากการบันทึกเป็นลักษณะบันทึกเพลงทีละเที่ยวเพลง คัดลอกแล้ววางตามท่อนเพลง ทำให้ไม่สามารถปรับจังหวะการเปลี่ยนท่อนเพลงได้ ประกอบกับผู้ประสานเสียง(เจ้าหน้าที่ประจำห้องอัด)ได้มีการปรับเปลี่ยน ซึ่งไม่สามารถเรียกข้อมูลเพลงที่เคยบันทึกไว้ได้ จึงทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจบันทึกเสียงขึ้นใหม่ ในวันที่ 10 พฤษภาคม 2557 ณ ห้องอัด MIKE STUDIO 223/20 หมู่ 1 ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

รูปแบบการบันทึกเสียงเพลงทั้ง 2 ครั้งนี้ ใช้ผู้บรรเลงจำนวน 2 คน เพื่อให้ได้ระดับเสียงเดียวกัน เนื่องจากนักดนตรีจะมี (รสมือ) ฝีมือ ลูกเล่น หรือรูปแบบทางบรรเลงที่อยู่ในระดับคงที่ ถ้ามีนักดนตรีบรรเลงจำนวนมากและขาดการฝึกซ้อมอาจทำให้ระดับเสียงไม่คงที่ และอาจทำให้เพลงเสียอรรถรสได้ การบันทึกเสียงเริ่มจากการบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองเต่งถึง กลองต๊ต (โป่งโป่ง) ฉาบ ฉิ่ง โดยจะบรรเลง 2 ห้องเพลงเพื่อนำเข้าระบบคอมพิวเตอร์ของห้องบันทึกเสียงสำหรับ การวางจังหวะเพลง โดยผู้ติดต่อเพลงจะให้ผู้ประพันธ์เพลง และผู้สร้างสรรค์การแสดงฟัง เพื่อตกลงอัตราความช้า-เร็วของจังหวะเพลง จากนั้นเริ่มบันทึก การบรรเลงเครื่องดนตรีที่ใช้ดำเนินการทำนองเพลง ทีละชิ้น เข้ากับจังหวะที่บันทึกไว้ข้างต้น ได้แก่ สะล้อกลาง สะล้อหลวง ซึ่งเล็ก ซึ่งกลาง ซึ่งหลวง ชลุ่ม และระนาดเหล็กตามลำดับ โดยเป็นการบันทึกแยกเสียงเครื่องดนตรีแต่ละชนิดเพื่อง่ายแก่การปรับแก้ไข

ด้านสร้างสรรค์กระบวนการพ้องผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากนายอริน พูลเกษม ศิลปินพื้นบ้านล้านนาผู้เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการพ้องล้านนาประเภทต่างๆ เป็นผู้ออกแบบทำรำต้นแบบ รวมถึงนายรัตนะ ตาแปง อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยพะเยา ผู้ที่เชี่ยวชาญ และความชำนาญในนาฏศิลป์ล้านนา เนื่องจากเป็นลูกศิษย์เอกแม่ครูบัวเรียว รัตนมณีภรณ์ บุตรสาวพ่อครูกุญ สุภาวสิทธิ์ ผู้สร้างสรรค์พ้องสาวไหม เป็นแม่แบบทำนาฏศิลป์ล้านนาในครั้งนี้

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ขั้นตอนการสร้างสรรค์กระบวนท่าฟ้อน ได้มีการกำหนดแนวคิดเป็นการฟ้อนของเทวดาทรงเครื่องแบบล้านนา โดยศึกษาต้นแบบจากระบำโบราณคดี ทั้ง 5 ชุดได้แก่ ระบำทวารวดี ระบำศรีวิชัย ระบำลพบุรี ระบำเชียงแสน และสุโขทัย เนื่องจากมีกระบวนท่าเริ่มต้นแบบจากจิตรกรรมและประติมากรรมเช่นกัน ในการออกแบบร่างได้ออกแบบท่าทางต่างๆที่สื่อถึงการเคลื่อนไหวของเป็นเทพ หรือเทวดา การผสมผสานนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ล้านนาผสมผสานกันเพื่อให้เกิดอรรถรสในการแสดงเพิ่มขึ้น มีการพัฒนาและประกอบสร้างกระบวนท่าฟ้อนโดยมีการปรับท่าทางให้สมดุลขึ้น

ลักษณะ และความหมายของกระบวนท่าฟ้อน จากกระบวนท่าฟ้อนที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น 30 ท่า ผู้วิจัยจึงได้ตั้งชื่อให้กับท่ารำต่างๆ พร้อมความหมายในแต่ละกระบวนท่าซึ่งมีความหมายในอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบูชา สักการะ และอภินิหารพรแต่พญางำเมือง ประกอบไปด้วยท่าฟ้อน 3 ประเภท คือ ท่าเดี่ยว กระบวนท่า และท่าเชื่อม โดยลักษณะการฟ้อนแบบท่าเดี่ยวจะเป็นการรำติดตามบทกลอน ส่วนลักษณะการฟ้อนแบบกระบวนท่าเป็นการรำสลับกับท่าเชื่อมในแต่ละท่วงทำนอง

ในการแสดงชุดนี้มีผู้แสดงจำนวน 8 คน จำเป็นต้องมีการแปรแถวเพื่อให้การแสดงดูมีความหลากหลาย ไม่น่าเบื่อ โดยการแปรแถวจะการแปรแบบเฉียงซ้าย อ่อนช้อยคล้ายการเคลื่อนไหวของเทวดาซึ่งมีด้วยกัน 12 แถว

การคัดเลือกผู้แสดงและฝึกซ้อมการแสดง ข้อมูลการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ได้นำศึกษา จากงานศิลปกรรมและจิตรกรรมล้านนา เกี่ยวกับแนวความคิดคติทางล้านนาอีกเรื่อง กายทิพย์ของเทวดา คือ เทวดาไม่ปรากฏสภาวะทางเพศว่าเป็นบุรุษเพศหรือสตรีเพศ ฉะนั้นการคัดเลือกผู้แสดงจะสามารถคัดเลือกได้ทั้งบุรุษเพศและสตรีเพศ โดยให้บุรุษเพศมีลักษณะดังนี้ ใบหน้ารูปไข่ จมูกโด่ง ตากลมโต คอระหง มืออ่อน รูปร่างสูงโปร่ง (ละครตัวพระ) ซึ่งจะเลือกให้มีทรวดทรงอรรชรคล้ายสตรีเพศ และนักแสดงแบบสตรีเพศ จะเลือกโดยให้มีลักษณะใกล้เคียงกับนักแสดงบุรุษเพศ แต่อาจจะมีลักษณะรูปร่างเล็กกว่าเล็กน้อย

การแสดงที่บุรุษเพศแสดงมักมีลักษณะที่แสดงออกซึ่งการใช้พลังมาก จึงมีความเข้มแข็ง มีความรวดเร็วถึงขั้นโลดโผนและมีท่าทางที่ใช้เปิดกว้าง ส่วนการแสดงที่สตรีเพศ แสดงมักซ่อนพลังไว้ภายใน จึงมีความนุ่มนวล มีความเชื่องช้าและมีท่าที่ปิด

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

สำหรับการแสดงชุดนี้ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้แสดงเป็นเพศหญิงทั้งหมด เนื่องจากเพศหญิงเมื่อทำการมีการรำที่อ่อนช้อยสื่อถึงอารมณ์ได้มากเพศชาย ทั้งนี้ผู้แสดงที่คัดเลือกต้องมีความชำนาญทั้งนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ล้านนา เนื่องจากการแสดงชุดนี้มีการผสมผสานนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์ล้านนา และการแสดงชุดนี้มีลักษณะการแสดงเป็นการแสดงหมู่ ผู้แสดงที่คัดเลือกมาจึงต้องรูปร่าง ส่วนสูง ใกล้เคียงกัน เพื่อให้การแสดงดูกลมกลืนกัน

การฝึกซ้อมการแสดงกำหนดการแสดงออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การอบอุ่นร่างกายเพื่อให้ผู้แสดงมีการปรับสภาพร่างกาย การฝึกซ้อมและต่อกระบวนท่าฟ้อนโดยการจัดวางสรีระของผู้แสดง และการผ่อนคลายเพื่อให้ผู้แสดงผ่อนคลายจากการฝึกซ้อม ทั้งนี้การฝึกซ้อมนั้นจะได้ประสิทธิภาพสูงสุดต้องมีความสม่ำเสมอเพื่อให้ร่างกายมีความเคยชิน

จากการสร้างสรรค์การแสดง ผู้วิจัยได้ทำการงานนำเสนอผลงานจำนวนทั้งสิ้น 10 ครั้ง โดยหลังการนำเสนอผลงานได้ทำการประเมินจากผู้ร่วมรับชมซึ่งแบ่งการประเมินเป็น 2 ลักษณะ คือ แบบสอบถามและแบบแสดงความคิดเห็น

จากประเมินแบบสอบถาม มีการประเมินทั้งหมด 3 ครั้ง สองครั้งแรก งานพิธีบวงสรวงพญางำเมืองในวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2557 และ 2558 โดยในปี พ.ศ. 2557 มีผู้เข้าร่วมรับชมเป็นผู้ชาย 28 คน ผู้หญิง 47 คน และปี พ.ศ. 2558 เป็นผู้ชาย 40 คน ผู้หญิง 58 คน ที่อยู่ในช่วงอายุ 15-22 ปี, 22-30 ปี, 30-40 ปี, 40-50 ปี, 50-60 ปี, และ 70 ปีขึ้นไปประกอบไปด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด/นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด/นายกเทศมนตรี/ผู้ปกครองระดับสูงท้องถิ่น, ครู/อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ หรือศิลปะการแสดง, นักเรียน/นิสิต/นักศึกษา, และประชาชนทั่วไป พบว่าการแสดงพิธีบวงสรวงพญางำเมือง พ.ศ. 2558 พบว่าค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นกว่าปี พ.ศ. 2557 ในทุกๆหัวข้อของแบบสอบถาม และครั้งที่สามการประเมินงานศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา ครั้งที่ 15 ค่าเฉลี่ยมีค่ามากกว่า 4 ในทุกๆหัวข้อซึ่งบ่งบอกถึงความพอใจของผู้รับชมการแสดง และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยขึ้นนี้

และจากการประเมินแบบแสดงความคิดเห็น มีการประเมินทั้งหมด 3 ครั้ง จากผู้ทรงคุณวุฒิหลังนำเสนอผลงาน โดยครั้งแรกพิธีเวียนเทียนกลางกว้านพะเยา วันที่ 11 กรกฎาคม 2557 ณ เวทีท่าเรือวัดติโลกอาราม ริมกว้านพะเยา ครั้งที่สองพิธีไหว้ครูและครอบครูนาฏศิลป์ไทย เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2558 ณ มหาวิทยาลัยพะเยา และครั้งที่สามกิจกรรมถ่ายทอดศิลปะการแสดงทางนาฏศิลป์ไทย เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2558 ณ ห้องปฏิบัติการสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยภาพรวมของความคิดเห็นไปในทิศทางที่ดีและได้ผลลัพธ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

การสร้างสรรค์การแสดงพิธีบวงสรวงพญางำเมืองชุดใหม่นี้ โดยอาศัยศิลปะสังคมมาปรุงแต่งเพื่อเฉพาะกิจในปัจจุบันสมัย เพื่อเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมล้านนาอย่างถ่องแท้ และนำเอกลักษณ์เด่นมาเป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ โดนสืบสานศิลปวัฒนธรรมจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ล้านนา อีกทั้งยังมีผู้เชี่ยวชาญในหลายสาขา เช่น ช่างออกแบบจิตรกรรมและฉลิมพิมพ์ภาพรณ์ผู้ประพันธ์เพลงและดนตรี ช่างทอผ้า และช่างฟ้อน

และสุดท้ายนี้ขอขอบคุณ สภาวิจัยแห่งชาติที่เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบการแสดงชุดนี้ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่น สร้างความเป็นสิริมงคลให้กับบ้านเมือง และเป็นการประกาศกิตติคุณแห่งบูรพกษัตริย์ที่มีความสำคัญของท้องถิ่นและประชาชนชาวจังหวัดพะเยา ให้สมดัง พระเกียรติยศของพระองค์ท่านว่า “พญางำเมือง”

5.2 ข้อเสนอแนะ

การทำงานวิจัยทางด้านสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงควรได้รับสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย และสวท. อย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อภารกิจของมหาวิทยาลัยในการทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรม โดยใช้ทฤษฎีการประกอบสร้าง มาเป็นทฤษฎีหรือโครงสร้างหลัก ร่วมกับการใช้แนวคิดการสร้างสรรคการแสดงด้านศิลปกรรม โดยใช้อัตลักษณ์ของท้องถิ่น สร้างและออกแบบท่ารำ เครื่องแต่งกาย และดนตรีประกอบการแสดงชุดใหม่ ให้เชื่อมโยงกับบริบทของสังคม ท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า ทางวัฒนธรรม ให้ดำรงอยู่ท่ามกลางสภาวะของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว